

“TASDIQLAYMAN”

**“IXTISOSLASHGAN MALAKA
OSHIRISH MUASSASASI” MChJ**

Direktori

I. Iminov

“26” noyabr 2025 yil

**“IXTISOSLASHGAN MALAKA
OSHIRISH MUASSASASI” MCHJ**

O‘quv kursi va xizmati bo‘yicha;

“Sterilizatsiya hamshirasi”

Malaka oshirish kurslari

O‘quv dasturi

Tuzuvchi:

Kimsanova Irodabonu Zafarjon qizi

KIRISH

Sterilizatsiya hamshirasi

1-MODUL: Sterilizatsiya asoslari va gigiyenik talablar

- Sterilizatsiya, dezinfeksiya va aseptika tushunchalari
 - Markaziy sterilizatsiya bo'limining (MSB) tuzilmasi va ish tartibi
 - Asboblarning toifasi: kontakt darajasiga qarab (kritik, yarimkritik, nonkritik)
 - Gigiyenik talablarga rioya qilish: qo'l yuvish, himoya kiyimlari, toza va iflos zonalar
 - MSBda ish joyi xavfsizligini ta'minlash, kasbiy infeksiya xavfi
-

2-MODUL: Tozalash va dezinfeksiya texnologiyalari

- Asbob-uskunalar mexanik va qo'l bilan tozalash bosqichlari
 - Yuvish vositalari, eritmalar va ularning konsentratsiyasi
 - Dezinfeksiya usullari: kimyoviy, fizik (ultrabinafsha, issiqlik)
 - Ultrasonik vannalardan foydalanish tartibi
 - Yuzalarni va transport konteynerlarini tozalash ketma-ketligi
-

3-MODUL: Sterilizatsiya usullari va nazorati

- Sterilizatsiya usullari: bug' (avtoklav), quruq issiqlik, gazli (etilen oksid), plazmali
 - Sterilizatsiya sikllari va parametrlari: harorat, bosim, vaqt
 - Sterilizatsiya jarayonini nazorat qilish: fizik, kimyoviy va biologik indikatorlar
 - Steril paketlar, konteynerlar, qadoqlash usullari
 - Asboblarni to'g'ri joylashtirish, chiqib ketish muddatini belgilash
-

4-MODUL: Hujjatlashtirish, nazorat va xavfsizlik

- Sterilizatsiya jurnalini yuritish: har bir yukning hisoboti
- Indikatorlar natijasini qayd etish va hujjatlashtirish
- Yaroqsiz asboblarni qayta ishlash va xatolik yuz berganda harakat tartibi
- Ichki audit va dezinfektsion rejalashtirish

- Favqulodda holatlar: avtoklavda nosozlik, steril zona buzilishi, darhol javob choralari

1-MODUL: Sterilizatsiya asoslari va gigiyenik talablar

Davomiyligi: 12 akademik soat

Modul turi: Nazariy + amaliy (markaziy sterilizatsiya bo‘limi sharoitida)

Maqsad:

Tinglovchilarda sterilizatsiya jarayonining mohiyati, gigiyena qoidalari, tibbiy asboblarni tasnifi, MSB (markaziy sterilizatsiya bo‘limi) tuzilmasi va ish tartibi bo‘yicha asosiy bilim va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish.

Modul mazmuni:

1. Sterilizatsiya tushunchasi va maqsadi

- Sterilizatsiya – mikroorganizmlar va ularning sporalarini to‘liq yo‘q qilish usuli
- Dezinfeksiya va antiseptika bilan farqi
- Steril ishlov berish tibbiy xavfsizlikda tutgan o‘rni
- Aseptika tamoyillari va zarurati

2. Markaziy sterilizatsiya bo‘limi (MSB) tuzilmasi

- Toza, shartli toza va iflos zonalar
- Har bir zonaning funksional vazifalari
- Asboblarni harakat yo‘nalishi: “iflos → toza → steril”
- MSB xodimlari va ularning roli

3. Asboblarni va vositalarni tasniflash

- Kritikal: operatsion asboblarni, implantlar
- Yarimkritikal: endoskoplar, nafas yo‘llari vositalari
- Nonkritikal: stetoskop, termometr, qon bosimi o‘lchagich
- Ular uchun tavsiya etiladigan ishlov berish usullari

4. Gigiyena va xavfsizlik qoidalari

- Ish kiyimi: xalat, qo‘lqop, niqob, poyabzal, yuz niqobi
- Qo‘l gigiyenasi: har bir bosqichda yuvish va antiseptika tartibi

- Xavfsiz muomala: kesuvchi-asboblar, igna, o‘tkir qirrali buyumlar bilan
 - Shaxsiy va atrof gigiyenasi (ish joyining tozalik rejimi)
-

Amaliy mashg‘ulotlar:

- MSB bo‘limi tuzilmasi va zonalar sxemasi bilan tanishish
 - Kritikal va nonkritikal asboblarni farqlash, toifasini belgilash
 - Himoya kiyimlarini to‘g‘ri kiyish va yechish ketma-ketligini mashq qilish
 - Ish joyini dezinfeksiyaga tayyorlash va tozalash qoidalarini bajarish
-

Modul yakuniy natijalari:

Tinglovchi:

- Sterilizatsiya, dezinfeksiya va aseptikaning farqini aniq tushunadi
 - MSB bo‘limining zonolari va ularning vazifalarini biladi
 - Tibbiy asboblar tasnifi asosida zarur ishlov berish usulini tanlay oladi
 - Shaxsiy gigiyena, ish joy gigiyenasi va xavfsizlik choralariga qat’iy amal qiladi
 - Sterilizatsiya ishlarini bajarishda asosiy tartiblarga rioya qiladi
-

2-MODUL: Tozalash va dezinfeksiya texnologiyalari

Davomiyligi: 12 akademik soat

Modul turi: Nazariy + amaliy (asboblarni tozalash, yuvish va dezinfeksiya qilish mashg‘ulotlari asosida)

Maqsad:

Tinglovchilarda tibbiy asbob-uskunalarni to‘g‘ri va bosqichma-bosqich tozalash, dezinfeksiya qilish usullari, eritmalar bilan ishlash qoidalari, xavfsiz va sanitariya talablariga muvofiq muomala qilish bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish.

Modul mazmuni:

1. Tozalash jarayoni va uning bosqichlari

- Mexanik va qo‘lda tozalash: asboblarni ajratish, eritmaga solish, yuvish
- Oldindan namlantirish – qurigan biologik iflosliklarni yumshatish
- Yuvish eritmalari: fermentli, neytral, ishqoriy vositalar
- Issiq va sovuq suvdan foydalanish talablari

2. Dezinfeksiya usullari va eritmalari

- Kimyoviy dezinfeksiya: xlorli vositalar, glutaraldegid, peroksidli vositalar
- Dezinfeksiya eritmalarining tayyorlanishi, konsentratsiyasi va ishlash vaqti
- Qayta ishlatish mumkin bo‘lgan asboblarni bilan ishlash
- Dezinfeksiya vaqtidagi xavfsizlik: niqob, qo‘lqop, ventilyatsiya

3. Ultrasonik tozalash texnologiyasi

- Ultrasonik vannalarning vazifasi va afzalliklari
- Asboblarni ultrasonik vannaga joylashtirish, dozalash va siklni nazorat qilish
- Vanna tozalanishi va eritma yangilanishi tartibi
- Nozik asboblarni (mikroto‘plamlar) uchun xavfsizlik chorasi

4. Asboblarni oqimi va zonalararo harakat

- “Iflos-toza-steril” yo‘nalishi bo‘yicha tozalangan asbob harakati
- Har bir zona uchun belgilangan asboblarni va ularni ajratish
- Tozalangan asboblarni saqlanadigan joy, vaqtinchi konteynerlar
- Yuvishdan keyingi quritish, qadoqlashga tayyorgarlik

Amaliy mashg‘ulotlar:

- Asbobni eritmaga to‘g‘ri solish, ajratish, yuvish mashqlari
- Dezinfeksiya eritmasini tayyorlash va konsentratsiyasini hisoblash
- Ultrasonik vannada tozalash amaliyoti (simulyator asosida)
- Tozalash-jurnali yoki hisob varag‘ini to‘ldirish

Modul yakuniy natijalari:

Tinglovchi:

- Tibbiy asboblarni tozalash bosqichlarini ketma-ket va to‘g‘ri bajara oladi
- Eritmalar bilan ishlashda xavfsizlik va sanitariya qoidalariga amal qiladi
- Dezinfeksiya vositalarining to‘g‘ri dozasini aniqlay oladi va ishlata oladi

- Ultrasonik tozalash texnologiyasidan foydalanish qoidalarini biladi
- Tozalangan asboblarni navbatdagi sterilizatsiya bosqichiga tayyorlaydi

3-MODUL: Sterilizatsiya usullari va nazorat mexanizmlari

Davomiyligi: 12 akademik soat

Modul turi: Nazariy + amaliy (avtoklavlash, paketlash, indikatorlar bilan ishlash asosida)

Maqsad:

Tinglovchilarda turli sterilizatsiya usullarini qo'llash qoidalarini, sterilizatsiya sikllarini tushunish, indikatorlar orqali nazorat qilish, asboblarni to'g'ri joylashtirish va steril muhitni saqlash bo'yicha amaliy ko'nikmalarni shakllantirish.

Modul mazmuni:

1. Sterilizatsiya usullari va ularning qo'llanilishi

- **Bug' bilan sterilizatsiya (avtoklav)** – eng ko'p ishlatiladigan usul
- **Quruq issiqlik (sterilizator)** – metall va shisha asboblari uchun
- **Gazli sterilizatsiya (etilen oksid)** – issiqlikka sezgir asboblari uchun
- **Plazmali sterilizatsiya** – zamonaviy, tez, nozik vositalar uchun

2. Sterilizatsiya jarayonining asosiy parametrlarini tushunish

- Harorat, bosim va vaqtning o'zaro bog'liqligi
- Standart sterilizatsiya rejimlari: 121°C (15 daqiqa), 134°C (3 daqiqa)
- Har bir usulga mos material va asboblari ro'yxati
- Ortga qaytgan yoki buzilgan siklni aniqlash

3. Sterilizatsiya oldi tayyorgarligi va qadoqlash

- Asboblarni to'g'ri quritish va yig'ish
- Steril qadoqlar: rulon, konteyner, qog'oz-matoli o'ram
- Har bir to'plamda indikator lentasi va ro'yxat varaqlari bo'lishi
- Qadoq ustiga sana, navbat raqami, javobgar shaxs belgisi

4. Sterilizatsiya nazorati: fizik, kimyoviy, biologik

- **Fizik:** avtoklav o'lchagichlari – bosim, harorat, vaqt grafigi

- **Kimyoviy indikatorlar:** lenta, test-paket – rangi o‘zgaradi
 - **Biologik indikatorlar:** sporali testlar – yakuniy ishonchni beradi
 - Nazorat natijalarini hujjatga kiritish va arxiv qilish
-

Amaliy mashg‘ulotlar:

- Avtoklavni to‘g‘ri to‘ldirish, asboblarni joylashtirish mashqi
 - Qadoqlash – matoli, konteynerli va rulonli paketlash mashqlari
 - Kimyoviy indikatorlardan foydalanish va natijani baholash
 - Sterilizatsiya jurnalini to‘ldirish va indikator natijasini qayd etish
-

Modul yakuniy natijalari:

Tinglovchi:

- Har xil sterilizatsiya usullarini farqlay oladi va ularni to‘g‘ri tanlaydi
- Sterilizatsiya oldi tayyorgarlikni puxta bajaradi
- Steril qadoqlash va asboblarni joylashtirish qoidalariga amal qiladi
- Fizik, kimyoviy va biologik indikatorlar yordamida sterilizatsiyani nazorat qiladi
- Sterilizatsiya jarayonini hujjatlashtira oladi va xatolik yuz berganda xabardorlik bilan harakat qiladi

4-MODUL: Hujjatlashtirish, ichki nazorat va xavfsizlik

Davomiyligi: 12 akademik soat

Modul turi: Nazariy + amaliy (sterilizatsiya jurnalini, xavfsizlik bo‘yicha holat tahlillari)

Maqsad:

Tinglovchilarda sterilizatsiya jarayonlarining hujjatlashtirilishi, nazorat shakllarini yuritish, ichki auditlarga tayyor turish va favqulodda holatlarda to‘g‘ri harakat qilish bo‘yicha kasbiy mas’uliyat va ko‘nikmalarni shakllantirish.

Modul mazmuni:

1. Sterilizatsiya hujjatlarini yuritish

- **Sterilizatsiya jurnali:** sana, yuk raqami, sterilizatsiya usuli, parametrlar, javobgar shaxs
- **Indikator natijalari ro'yxati:** kimyoviy va biologik indikatorlar bo'yicha tahlil
- **Steril to'plam ro'yxati:** har bir to'plamdagi asboblarning va paket kodi
- **Yaroqlilik muddati nazorati** – har bir steril qadoq ustida sana va imzo

2. Ichki nazorat va sifat monitoringi

- Kunlik, haftalik va oylik sterilizatsiya nazorat punktlari
- Sterilizatsiya buzilgan holatlarni aniqlash va sabablarni aniqlash
- Xatoliklar haqida bildirishnoma, qayta sterilizatsiyalash hujjatlari
- Ichki auditga tayyor turish: hujjatlar, indikatorlar, xodimlarning bilimi

3. Favqulodda holatlar va xavfsizlik protokollari

- Avtoklav yoki sterilizatorida nosozlik aniqlanganda harakatlar ketma-ketligi
- Paketda rangi o'zgarmagan indikator bo'lsa – to'plamni rad etish tartibi
- Ish joyida kontaminatsiya aniqlansa – zona tozalash va qayta ishlov chorasi
- Xodimning shikastlanishi, asbob sinishi, zaharli bug' bilan ishlov holatida birinchi choralar

4. Tibbiy chiqindilar va sterilizatsiyaga yaroqsiz materiallar bilan ishlash

- Yaroqlilik muddati o'tgan yoki buzilgan paketlarni ajratish va yo'q qilish
- Chiqindilarni A/B/C sinf bo'yicha ajratish (umumiy, biologik, xavfli)
- Igna, shprits, qog'oz, matolar – har biri uchun utilizatsiya tartibi
- Utilizatsiya hujjatlarini to'ldirish va chiqindilarni nazorat qilish

Amaliy mashg'ulotlar:

- Sterilizatsiya jurnalini to'ldirish mashqi (yuk raqami, parametrlar, indikator natijasi)
- Favqulodda holat ssenariysi: "indikator ishlamagan", "avtoklavda bosim yo'q"
- Paket yaroqliligini vizual baholash va hujjatlashtirish
- Chiqindilarni to'g'ri ajratish va belgisi konteynerlarga joylashtirish

Modul yakuniy natijalari:

Tinglovchi:

- Sterilizatsiya jarayonlariga oid barcha zarur hujjatlarni yurita oladi
- Ichki nazorat tartibini biladi va sterilizatsiya sifati ustidan doimiy nazoratni amalga oshiradi
- Favqulodda holatlarda o‘ziga tegishli javobgarlik doirasida tez va to‘g‘ri harakat qiladi
- Chiqindilarni ajratish, yo‘q qilish va nazorat qilish tartibiga amal qiladi
- O‘z ish joyida xavfsizlikni ta‘minlaydi va auditlarga tayyor holatda ishlaydi

XULOSA

“Sterilizatsiya hamshirasi” o‘quv dasturi sog‘liqni saqlash muassasalarida ishlovchi tibbiy hamshiralarni markaziy sterilizatsiya bo‘limi (MSB) sharoitida xavfsiz, aniqlik talab qiluvchi va tartibga solingan ish faoliyatini yuritishga tayyorlashga qaratilgan.

Dastur davomida tinglovchilar:

- Sterilizatsiya, dezinfeksiya, aseptika va antiseptika asoslarini mukammal o‘rgandilar
- Asbob-uskunalarini tozalash va dezinfeksiya qilish, eritmalarni tayyorlash va qo‘llash texnologiyalarini o‘zlashtirdilar
- Sterilizatsiya usullarini (avtoklav, quruq issiqlik, gaz, plazmali) amaliyotda to‘g‘ri qo‘llash va nazorat qilishni o‘rgandilar
- Sterilizatsiya jurnalini yuritish, indikatorlar bilan ishlash, steril muhitni nazorat qilish, favqulodda holatlarda harakat qilish bo‘yicha mas‘uliyatli yondashuvni shakllantirdilar

Tinglovchilar MSB sharoitida mustaqil ishlay oladigan, xavfsizlikka qat’iy amal qiladigan, standartlarga asoslangan sterilizatsiya jarayonlarini sifatli olib boruvchi malakali hamshiralar sifatida tayyorlanadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Mahalliy adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi – “Markaziy sterilizatsiya bo‘limlari faoliyati to‘g‘risidagi Nizom”, Toshkent, 2021
2. O‘zbekiston SSV gigiyena va epidemiologiya markazi – “Sterilizatsiya va dezinfeksiya bo‘yicha amaliy qo‘llanma”, 2020
3. “Hamshiralik ishi va tibbiy gigiyena asoslari”, darslik, Toshkent tibbiyot kolleji nashri, 2022

Xalqaro adabiyotlar:

4. WHO – “Decontamination and sterilization standards in health care facilities”, 2020
5. CDC – “Guideline for Disinfection and Sterilization in Healthcare Facilities”, 2019
6. AAMI (Association for the Advancement of Medical Instrumentation) – “Comprehensive guide to steam sterilization and sterility assurance in health care facilities”, 2021
7. ISO 17665 – “Sterilization of health care products – Moist heat”, 2020 versiyasi

Elektron manbalar:

8. who.int – Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti rasmiy sayti
9. cdc.gov – AQSh kasalliklarni nazorat markazi
10. elib.tma.uz – O‘zbekiston tibbiyot akademiyalarining elektron kutubxonasi